

Sadi BAYRAM

**Ankara Etnografya Müzesi'nde Bulunan
Silsile-Nâme**

Türk kültür tarihi incelendiği zaman, diğer uluslar gibi Türk milletinin de soya, büyüklerine önem verdiği görülmektedir¹. Bir kişinin yaptığı cesurane fedâkarlık, bir sülâleyi bir kaç asır şöhret yapabilir. Türk, Türük, Oğuz Han, Alpertunga veya diğer adıyla Afrazyap, Bilge Kaan, Selçuk Han, Alparslan, Süleymanşah, Osman Gazi tarihimize altın harflerle imzalarını atmış devlet büyüklerimiz olup, sülâleleri asırlarca milletimize egemen olmuşlardır. Diğer taraftan Karamanoğulları, Hamitoğulları, Eratna, Dülkadiroğlu, Aydınoğulları, Candaroğulları, Taceddinoğulları, Bayramoğulları, Köprülü sülâlesi, Dürrizadeler v.b. isimler ile, ün yapmış diğer isimler, yıllarca tarihin sayfalarında yer almış kişilerdir.

Hicaz yöresinde Haşimiler², daha sonra Emeviler, daha sonra Abbasiler Orta-Doğu'ya hükmetmiş olup, bugün de Arap emirlikleri ve krallıkları sülâle geleneğini hâlâ sürdürmektedirler. Misal olarak Suudi Arabistan, Ürdün, Kuveyt, Katar, Bahreyn krallık ve emirlikleri gösterilebilir.

Ülkemizde günümüz politikacılarında da sülâle geleneği hasıl olmamış mıdır? Yakın tarihimize bakacak olursak, İnönü, Menderes, Bayar, Özal, Türkeş gibi isimler derhal karşımıza çıkmaktadır.

1995 yılında kaybettiğimiz Vehbi Koç'un ailesi, rahmetle andığımız, rubâileri ile de meşhur şair, eski Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinden emekli Büyükelçi Fuat Bayramoğlu Hacıbayram³ soyuna dayanır.

Kültür tarihimizde Şeyh⁴ soyundan ve peygamber soyundan gelen isimler oldukça çoktur. Peygamber soyundan gelen kişilerin secereleri takip edilmek üzere Osmanlı Döneminde "Nakib'ül eşraflık⁵" müessesesi kurulmamış mıdır? Bektaşilerde ve Alevilerde de dedelik müessesesi devam etmemekte midir?

Bugünkü Doğu Anadolu'muzdaki feodal yapı, aşiret geleneğini XXI.yüzyıla girerken hâlâ sürdürmekte olup, Güney-Doğu Anadolu'da bir söz vardır "Kürt dinsiz olabilir, ama beysiz olmaz!...".

XIX.yüzyıldan itibaren örnek aldığımız günümüzün Avrupası, yani Batı ülke hanedanları, hep birbirlerinin akrabasıdır. Onlarda da kont,

¹ Ebül Gazi Bahadır Han, *Şecere-i Terakime (Türklerin Soy Kütüğü)*, Tercüman 1001 Temel Eser, No.33; Emel Esin, *Son Çağatay Devrinde Doğu Türkistan'dan Resimli Bir Han Sılsile-nâmesi* (Prof. Zeki Velidi Togan'ın İran'da Bulduğu Bir Yazma), *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, C.V, İstanbul 1973, s.171-204.; Sadi Bayram; *Kaynaklara Göre Güney-Doğu Anadolu'da Proto-Türk İzleri*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1989, s.37-57

² The Role Of The Sâdât/ Aşraf in Muslim History And Civilization - Il Roulò Dei Sâdât/ Aşraf Nella Storia e Civiltà Islamiche, Proceeding Of The International Colloquium, Roma 2-4/3/1998, *Oriente Moderno*, C.XVIII (LXXIX) II, 2-1999.

Bu Kolekyumda verilen bildiriler ise şunlardır :

Ali Rafi'i Alâmarvedasti ; L'origine della Niqâbat al-Asraf nella storia dell'Islam, p. 297-322

Syed Fard Alatas; The Tariqat al- 'Alwiyyah and the Emergence of the Shi'i School in Indonesia and Malaysia, p. 323-339

Mohamed El-Aziz Ben Achour, Les Sarifs â Tunis au temps des Deys et des Beys (XVIIe-XIXe siècle), p. 341-350.

Laura Bottini, Les descendants du Prophète â Homs; notes en marge, p. 351-373.

Daniela Bredi, Sâdât in South Asia: the Case of Saayyid Abû 'l-Hasan Alî Nadwi, p. 375-392.

Gabriele Vom Bruck, The Zaydi Sâdah of the Yemen: The Temporalities of a Religious Tradition, p. 393-411.

Jean Calmard, Une famille de Sâdât dans l'histoire de l'Iran: Les mar'ast, p. 413-428.

Leonardo Capezone, The Alids, scientific Knowledge and historiographic Concerns, with special Reference to Astronomy, p. 429-439.

Wasim Dahmash, On Sâdât Role in medieval Ramlah, p. 441-449.

Ahmed Elaouani-Cherif, La famille al-'Awânî-Sarif de Qayrawan, p. 451-456.

Al-Sayyid Ahmad Eshkevari, La salvaguardia della dignità (karâmah) dei Sâdât, p. 457-461.

Al-Sayyid Sâdiq Al-Husaynî Ahmad Eshkevari, Sugli appellativi (alqâb) dei Sâdât, p. 463-471.

Halima Ferhat, Chênifisme et enjeux du pouvoir au Maroc, p. 473-481.

Axel Havemann, Some Reflections on the Problems of Research on Asraf. Examples from 10 th and 11 th century Syria, p. 483-490.

Yüsuf Al, Khoel, Abû'l-Qâsim al-Hû'i, p. 491-500.

Alexander Knysh ; I Sâdât nella storia: saggio critico sulla storiografia hadramita. P. 501-511.

Al-Sayyid Mahmûd Al-Mar'asî Al-Nagafî, L'Âyat Allâh al-'Uzmâ al-Mar'asî al-Nagafî, massimo genealogista contemporaneo. Una panoramica sugli studi di 'ilm al-nasab, p. 513-539.

Kazuo Morimoto, The Formation and Development of the Science of Talibid Genealogies in the 10 th & 11 th Century Middle East, p. 541-570

Muhammad Şafüh Murtada, Sul ruolo storica dei Sâdât tra sunnismo e sciismo, L'esempio dei Murtada e dei Hamzah, p. 571-575.

Andrev Newman, The Role of the Sâdât in Safavid Iran: Confrontation or Accomodation?, p. 577-596.

kontes, baron, barones, prens, prenses gibi ünvanlar, günlük gazeteler ile magazinlerde gözümüze çarpar durur. İngiltere parlamentosundaki Lordlar Kamarası bunların diğer bir versiyonu değil midir?... Bu ünvanları almayan asker ruhlu, gözüpük insanlar da asırlarca şövalyelik ünvanı peşinde koşmamış mıdır?...

Kültür tarihimize bakacak olursak, önemli görevlere gelen devlet adamlarının veya bazı büyüklerimizin, sülâlelerini, ya meşhur bir kişiye, ya da bir din büyüğüne veya Peygamberlere dayamaya ihtiyaç duyduklarını görürüz. Bu geleneğin, Türk kültür tarihinde oldukça eski olup, en az XII. yüzyıla kadar ineceğini düşünüyoruz. Orta Doğu'da ise daha önceki asırlara kadar indiğini söylemek mümkündür. Ancak, belgeler günümüze ulaşmamıştır. Elimizde bulunan eserlerin adı üç grupta toplânmaktadır.

1. Zübdetü't-Tevarih adı verilen eserler,
2. Subhatu'l-Ahbâr adı verilen eserler,
3. Silsile-nâmeler⁴.

Subatu'l Ahbar adı ile anılan " Haberler Tesbihi " anlamına gelen eserler ile Silsile-nâmeler birbirlerinin tamamen aynıdır. Minyatürlü veya minyatürsüz olabilirler. Zübdetü't-Tevarihler ise, şifahî tarihin bir özetidir.

Bunlardan sadece madalyon içinde minyatürlü olanları sıralayacak olursak:

1. İstanbul-Topkapı Sarayı Müzesi, Hazine 1324 numaralı Zübdetü't-Tevârih,
2. İstanbul-Topkapı Sarayı Müzesi, Hazine 1591 numaralı Silsile-nâme,
3. İstanbul-Topkapı Sarayı Müzesi, Hazine 1624 numaralı Zübdetü't-Tevarih,
4. İstanbul-Topkapı Sarayı Müzesi, Hazine A-3110 numaralı Silsilenâme,
5. İrlanda-Dublin, Chester Beatty Library, T. 423 numaralı Zübdetü't-Tevarih,
6. Avusturya-Viyana, National Bibliothek AF.17 numaralı Silsile-nâme,
7. Avusturya-Viyana, National Bibliothek AF.50 numaralı Zübdetü't-Tevarih,
8. Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi K.4 numaralı Silsile-nâme,
9. Ankara Etnografya Müzesi 8457 numaralı Silsile-nâme,

10. Amerika Edwin Binney Koleksiyonunda bulunan Silsile-nâme,

11. Almanya Karlsruhe Müzesi 241 numaralı Silsile-nâme,

12. İngiltere Londra, el-Halil-i Koleksiyonunda bulunan Silsile-nâme,

13. Kuveyt, El-Sabah Koleksiyonunda bulunan Silsile-nâme, 244x167 mm., 1600 tarihli Bağdad ekolü.

14. Mısır-Kahire Millî Kütüphanesi T. 110 numaralı Silsile-nâmedir.

Karakalemle kopya olarak, Paris National Bibliotheque 12968, ve rahmetle andığım, aziz dostum Prof.Dr. Yılmaz Önge Arşivi'nde bulunan taş baskısı eser bunlar arasında sayılabilir.

Minyatürlerde resime büyük bir yaklaşma bulunmaktadır. Renkler ve şahısların üzerindeki elbiseler, yanlarında bulunan eşya veya figürler; özellikle resmi yapılan kişinin karakterine uygun seçilmiştir. Kumaş desenleri de şifahî folklorik edebiyatın izlerini yansıtmaktadır.

Marco Salati; Presence and Role of the Sâdât in and from Ğabal 'Âmil (14 th- 18 th centuries), p. 597-627.

Abdelahad Sebti ; Chêrifisme, symbole et histoire, p. 629-638.

Abdeljelil Temimi, Rôle des Sâdât/Asrâf dans l'empire ottoman: quelques considérations, p. 639-647

Theodore P. Wright Jr., The Changing Role of the Sâdât in India and Pakistan, p. 649-659.

³ Fuat Bayramoğlu, *Hacı Bayram-ı Veli Yaşamı-Soyu-Vakfı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1983, C.I, s.85-104; C.II, s.183-199.

⁴ Misal olarak, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan Y.186 numaralı Silsilenâme-i Meşâyih isimli tomarı; H. 324 numaralı Hâcegân fi âdâbı 'ubudiyeti'l-a'yân; A.3556 numaralı Silsilâtü's-Sâdâti'n-Nakşibendiyye adlı eserler, Ankara Etnografya Müzesi'nde 9667 numaralı Nakşibendi, 1349 numaralı Şecere-i Tayyibe, 10158 numaralı Kâdirî, 1256-a numaralı Mevlevî, Ümit Esi'de bulunan ve ailesinden kalan Şeyh Şaban-ı Veli şecereleri, dinî nesepnâmeler arasında sayılabilir.

⁵ Osman Zeki Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.II, s.647.

⁶ Serpil Bağcı, *Padişahın Portresi, Tesavir-i Âli Osman, Sergi Kataloğu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Mas Matbaacılık, İstanbul 2000, s.188-201.

Renklerin sembolizmi:

Violet dediğimiz mor, Orta-Doğu medeniyetlerinde yüksek makamların statülerini belirleyen bir renktir. Büyük din ve devlet adamlarının giyiminde kullanılır. Sadakat ve doğruluğun temsilcisi mavi ile, savaşın temsilcisi olan kırmızının karışımından meydana gelir. Mavi ile uyumlu kullanılan mor; ölümün, kaderin, pişmanlığın, vefa, adalet ve itidâlin sembolü olarak görülmüştür.

Mavi; ölümsüzlüğün, sonsuzluğun, saflığın, basiret ve doğruluğun rengi olarak kabul edilmiştir. Doğu felsefesinde mavi kutsal görülmüştür. Şamanizm'de ve Uzak-Doğu kültüründe gök mavisi Tanrı'yı sembolize eder.

Mavi ile sarının karışımı olan yeşil; yüzyıllardır bolluğun, bereketin, ölümsüzlüğün, zaferin rengi olarak kabul edilmiştir. Müslümanlık renk olarak, yeniden doğuşun, tabiatın canlanışını da ortaya koyan yeşili seçmiş, Hristiyanlık kırmızı ile, Musevilik gök mavisi ile sembolize edilmiştir.

Sarı; Güneşi, zenginliği ve kıymetli madenleri simgeler. Güneş ışınları, nuru, dolayısıyla da aklı ve hikmeti hatırlatır. Sabahın sarı güneşi, ilâhi varlığın ve onun nurunun evreni enerji ile canlandırmasını, dürüst çalışmayı ve kazancı sembolize eder.

Kırmızının aşk, cesaret, şehadet, metanet, itikat, iman ve cömertliği sembolize ettiğine inanılır. Tarih boyunca imparatorlar, krallar, dinî liderler, kırmızı rengi tercih eder, zira hemen göze çarparlar⁷.

Siyah bütün renkleri yuttuğundan, ciddiyetin, asaletin, ölümün, yasin ve karanlık güçlerin sembolü olmuştur. Eskiden Büyük Türkistan'da ve Uygurlarda, gelinler evlenirken siyah giyerler. Kâdirîler ve Abbasi Halifeleri siyah rengi tercih ederler. Hz.Muhammed Hayber Gazası'ndan sonra siyah bayrak yaptırmış, bu sebeple de Emevi ve Abbasiler siyah sancak kullanmışlardır. Sancağın kılıfı yeşildir⁸. Dolayısıyla silsile-nâmelerde genelde Abbasi Halifeleri siyah renkte verilmiştir. Bu rengin Hz.Peygamberimizin Hz. Abbas'a siyah sancak⁹ vermesi ile ilgilidir. Şîi adetleri ise beyaz, siyah ve yeşil sancak kullanılması dolayısıyla, minyatür kaftan renklerinden bazı neticeler çıkarmak mümkün olmaktadır.

Beyaz; rensizliğin, saflığın, masumiyetin, ilâhi hakikate ulaşma yolunda saf ve erdemli bir

ruh halinin sembolüdür. Hz. Muhammed ilk seferlerinde beyaz sancak kullanmış olup, bu sebeple Osmanlı Ordusunda Padişah sefere katıldığında Mehteran Bölüğü önünde yedi sancak bulunurdu. Bu sancakların en önündeki baş alemin beyaz, ikincinin yeşil, üçüncünün kırmızı, dördüncünün sarı, beşincinin beyaz ile yeşil, altıncının kırmızı ile sarı (yeniçeri), yedincinin de kırmızı ile beyaz sancak olması âdettendi.

Her ne kadar Kur'an-ı Kerim'de sûret tasvirini yasaklayan bir âyet yoksa da, Hadis-i şerifler; tapınmayı önlemek, putperestliğin canlanmasına mani olmak için ve yaratmanın ancak Allah'a mahsus olduğu fikrinden hareketle, resmi yasaklamaktadır. Ancak halkın yasaklara kesinlikle uyduğu görülmekle birlikte, saraya mensup yüksek düzeyde bürokratlar ve Mevlevî Dergâhlarında¹⁰, felsefî fikirlerin enginliği sayesinde bu düşünceler aşılarak, hadislerin koyduğu yasak farklı yorumlanmıştır. Saray tez-yinat atölyelerinde hazırlanan muhteşem eserler, kültür tarihimizi yansıtan, sayıları mahdut, önemli belgelerdir. "İslâmiyette ve Türklerde resim yoktur" diyenlere¹¹ kültürümüzdeki en güzel cevap, silsile-nâmelerdeki minyatür tarzındaki portrelerdir. Seyyit Lokman'ın Hünernâmesi, Siyer-i Nebî, Şemail-i Osmaniye gibi eserlerde örnek olarak gösterilebilir¹².

⁷ Okan Işın, *Gökkuşluğu Sembolizması, Etiler Aeropajı*, Ankara 1996, s.93-95.

⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilâtı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988, s.242; Osman Zeki Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, İstanbul, C.II, s.113-121.

⁹ Abbasi Halifeleri bu bakımdan siyah renkli kaftan giymişlerdir.

¹⁰ Filiz Çağman, XVI. Yüzyıl Sonlarında Mevlevî Dergâhlarında Gelişen Bir Minyatür Okulu, I. Milletlerarası Türkoloji Kongresi, Tebliğler, İstanbul 15-20 Ekim 1973, 3. *Türk Sanatı Tarihi*, İstanbul 1979, s.651-677.

¹¹ Osmanlı Devletinin Kuruluşunun 700. Yıldönümü münasebetiyle, İstanbul-Topkapı Sarayı Müzesi'nde çeşitli ülkelerdeki müzelerden derlenen Osmanlı Padişah Portreleri Sergisi, 7 Haziran 2000 tarihinde açılmıştır. *Padişahın Portresi, Tesavir-i Âl-i Osman, Sergi Kataloğu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Mas Matbaacılık, İstanbul 2000, 575 s.

¹² *Hünernâme*, (tıpkıbasım), Yapı ve Kredi Bankası Kültür Hizmetleri, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul 1969.

Nurhan Atasoy, *Nakş Osman'ın Padişah Portreleri Albümü*, *Türkiyemiz*, S.6, Şubat 1972, s.2-14.

Zeren Tanındı, *Siyer-i Nebî*, Hürriyet Yayınları, Aksoy Matbaacılık, İstanbul 1984.

Kıyafetü'l-İnsaniye fi Şemail-il-Osmaniye, (tıpkıbasım), Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, The Historical Research Foundation, Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul 1987.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan Musavvir İstanbullu Hüseyin tarafından minyatürleri Edime sarayında yapılan Silsile-nâme¹³ adlı eser, 1682 tarihli olup, imzalıdır. 40 sayfadır. 16 sayfası metin olup cihan tarihinin kısa şifahî bir numunesidir. Daha sonra Hz.Adem-Havva'dan başlayarak Asya ve Orta-Doğu tarihine imzasını atan peygamber-nebî, halife, sultan ve padişahlardan 101 adedinin portre geleneğine uygun minyatürleri ekseriyetle 3,5 cm. Büyüklüğünde birer madalyon içinde resimlenmiştir. Osmanlı Sultanları sırasıyla eserin yapıldığı 19.Osmanlı Padişah'ı IV. Mehmed'e kadar uzanır ve madalyonlar 5 cm.ye büyür.

Hz. Adem-Havva, Habil, Kabil, Abdülharis, Enuş oğlu Keynan, Hz. İdris, Hz. Nuh, Menval oğlu Kâhtan, Tahmarsp oğlu Cemşid, Dahhak, Hz.Nuh'un oğulları Ham, Sam, Yafes, Hz. Salih, Hz.Hud, Hz.Hızır-İlyas, Hz.Lut, Hz.İbrahim, Gerşabp oğlu Neriman, Hz.İshak, Hz. İsmail, Afrazyap, Hz.Yusuf, Hz. Eyup, Zal oğlu Rüstem, Hz. Yûsa, Hz. Zülküfûl, Hz.Musa, Hz. Harun, Siyavuş, Hz. Şuayıp, Hz. İsmail, Hz. Danyal, Hz. Davut, Hz.Süleyman, Hz. Zekeriya, Zülkarneyn, Hz.Yahya, Hz.İsa, Hz. Muhammed, Dört Halife Hz.Ebubekir, Hz.Ömer, Hz.Osman ve Hz.Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, İmam-ı Azam Rıza, İmam-ı Azam Ebu Hanife, Muhammed Şafi, Ebu Müslim Horasanî, İsmail Samani, Ahmed Adil, Ebu Talip, El Mutasım Billah Muhammed, Sultan Mahmud Sebuktigin, El Kahir Billâh, Sultan Celâleddin, Aytoğmuş Han, Melik Şah Ebul Feth, Sultan Sencer, El Nasır Billâh, Hüdavend Şah, El Mustazi binurullah, Kuh Bey Han, Baki Ağa, Cengiz Han, Halife el Muta'sım Billâh, Hülâgü Han, Toktamış Han, Gazan Mahmud, Emir Hüseyin, Kızıl Boğa Han, Kaya Alp Han, Kaya Alp oğlu Süleyman, Süleyman oğlu Ertuğrul ve Osmanlı sülalesi sırasıyla; Osman Bey, Orhan Gazi, Sultan Murad, Yıldırım Bayezid, Çelebi Mehmed, II.Murad, Fatih Sultan Mehmed II., Bayazid-ı Veli, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, II.Selim, III.Murad, III.Mehmed, Sultan Ahmed, Sultan Mustafa, Sultan IV. Murad, Sultan İbrahim, ve en son olarak da eserin yapılış tarihine tahta olan IV. Mehmed'in minyatürleri eserde yer almaktadır.

Avusturya-Viyana National Bibliotheq Library'de Cod Af. 50 numara ile kayıtlı Suhbatu'l Ahbâr¹⁴ adlı eser ile Vakıflar Genel Müdürlüğünde bulunan K.4 numaralı Silsile-nâme arasında çok büyük benzerlik vardır. Hatta kanaatimize göre

aynı minyatürçünün eseridir. Viyana nüshasında tarih ve minyatürçü İstanbullu Hüseyin'in mührü, yani imzası yoktur. Vezir-i Azam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'ya takdim edilmiş, Viyana bozgunu sırasında orada kalmış olabilir kanaatindeyiz¹⁵. Dolayısıyla eserin tarihini Merzifonlu Kara Mustafa Paşa ile özdeşleştirebiliriz. Ancak, eserde Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın kitaplarına bastığı mührü yoktur.

¹³Sadi BAYRAM. Medallioned Genealogies (Silsile-nâme's), Fifth International Congress of Turkish Art, Budapest 1975, Akademia Kiado, Budapest 1978, s.161-165; Musavvir Hüseyin tarafından Minyatürleri Yapılan ve Halen Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde Muhafaza Edilen Silsile-nâme, *Vakıflar Dergisi*, S.XIII, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1981, s. 253-338. Prof.Dr. Günsel Renda, Dr. Filiz Çağman, Zeren Tanındı'ya yardımları için teşekkürü zevkli bir borç bilirim. Bkz. Sadi Bayram; "Hâzâ Kitabu Silsile-nâme" And "Subhatu'l Ahtar" Form The National Library of Austria, V th International Congress Turkish Art, Budapest, 1975, Magyar Nemzeti Muzeum, s.33-35.; Medallioned Genealogies (Silsilenâme's), Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1975, 8 s.; Medallioned Genealogies (Silsile-nâme's), Fifth International Congress of Turkish Art, Budapest 1975, Akademia Kiado, Budapest 1978, s.161-165; Musavvir Hüseyin Tarafından Minyatürleri Yapılan ve Halen Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde Muhafaza Edilen Silsile-nâme, *Vakıflar Dergisi*, S.XIII, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1981, s. 253-338; Madalyonlu Silsile-nâmeler, *Millî Kültür, Kültür Bakanlığı Yayınları*, S.3, Mart 1977, Oğun Kardeşler Matbaası, s.69-73.; Medallioned Genealogies, *Image*, S.30, Desen Matbaası, Ankara, 1990, s. 11-15; *Silsile-nâme*; Tıpkı Basım, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile Vakıfbank Kültür Hizmeti, Grafik Ofset Matbaası, Ankara, Aralık 2000, 40.s; Genealogical Tree, The 1682 Silsile-nâme At The General Directorate Of Foundations, Translation and English Editing Ellen Yazar, Grafiker Ltd.Company, Presented As A Cultural Service By The General Directorate Of Foundations And The Vakıfbank, Ankara 2000, s.7-32.

Günel Renda; Topkapı Sarayı Müzesi'nde H.1321 Nolu Silsile-namenin Minyatürleri, *Sanat Tarihi Yıllığı*, S.V, İstanbul 1973, s.443-495; New Light on the Painters of the Zubdat-al-Tawarikh in the Museum of Turkish and Islamic Arts in İstanbul, IV eme Congre Internationale d'Art Turc, Aix-en Provence, 1976, s.183-200.; Ankara Etnografya Müzesi'ndeki 8457 Nolu Silsilenâme Üzerine Bazı Düşünceler, *Kemal Çığ'a Armağan*, İstanbul 1984, s.175-202;

Hans Georg Majer, Yeni Yaklaşımlar, Padişahın Portresi Tesvir-i Âli Osman, Mas Matbaacılık, İstanbul 2000, s.339-342.

Filiz Çağman; *Osmanlı Uygarlığı-Ottoman Civilization II*, Ed. Halil İnalcık - Günsel Renda, Mas Matbaacılık-İstanbul 2003, s. 925-926

¹⁴Yapı ve Kredi Bankasınca 1968 yılında Doğan Kardeş Matbaasınca tıpkıbasımı yapılmıştır. Sadi BAYRAM; Musavvir Hüseyin Tarafından Minyatürleri Yapılan ve Halen Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde Muhafaza Edilen Silsile-nâme, *Vakıflar Dergisi*, S.XIII, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1981, s. 265-268.

¹⁵Sadi Bayram ; Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın II. Viyana Bozgununda Viyana'da Biraktığı Silsile-nâme, Samsun 19 Mayıs Üniversitesi- Kaymakamlığı- Merzifon Belediyesi Merzifon Vakfı tarafından Düzenlenen Uluslararası Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Sempozyumu, Merzifon 8-11 Haziran 2000, Bildiriler.

Avusturya-Viyana National Bibliothek Library'de Cod. Af.50 numara ile kayıtlı Suhbatu'l Ahbâr 34 sayfa olup, eserin baştan altı sayfasında metin vardır. Daha sonra Hz. Adem'den başlayarak Osmanlı Padişah'ı IV. Mehmed'e kadar devam eden soy ağacında, 102 adet madalyon içinde minyatür bulunmaktadır. Yapı ve Kredi Bankası sponsorluğunda 1968 yılında Doğan Kardeş Basımevi tarafından 2000 adet tıpkı basımı yapılmıştır.

İrlanda-Dublin Chester Beatty Library'de bulunan T. 423 numaralı Zübdetü't-Tevarih¹⁶ adlı eser ise:

Birinci bölüm 26 sayfa olup, Abdülhadi oğlu Yusuf'un sözlerine dayanılarak kaleme alınmıştır. Kendi içinde beş bölümde incelenen metinde;

1. Hz.Muhammed'e hizmet edenler ve kulları,
2. Hz.Muhammed'in komutan ve askerleri,
3. Hz.Muhammed'in silah ve malzemeleri
4. Hz.Muhammed'in asker ve binekleri,

5. Hz.Muhammed'in sîret, yani hayatı ve ondan olan cevher ve lâyük görülen inciler (eşleri, cariyeleri) hakkında biyografik bilgiler, Arapça olarak, tezhiplenmiş cetveller içinde verilmektedir.

26.sayfanın (14 a) sonunda ise "*Tahriren fi tarih-i Şehri Şevval. Kâtibihu Ebu Talib-i İsfehânî, sâkin-i Bağdad, senete sittin ve elfin mine'l-Hicriyye, Şevval 1006 H./ Mayıs 1598 M. Gaferallahu Teâlâ seyyiate kâtibihî ve sahibi*" ibaresi yer almaktadır. Bu durum da bize gösteriyor ki; Yusuf bin Hasan bin Abdülhadi, bu tarihten önce yaşamış olup, onun eserlerinden faydalanmıştır.

İkinci bölüm ise 7 sahife olup baş kısmı XIV. asır uslubu ile tezyin edilmiş, diğer sayfalarının dış kısmına normal cetvel çekilmiştir. Bu bölümde, cihan tarihi özeti olarak anlatılmaktadır. Aslında bu kısımda metin sona ermemekte, dolayısı ile eserin bir sahife eksik olduğu açıkça bellidir. Metnin son cümlesi şu şekildedir: "..... *Altıncı Tabaka Harzemyandır ki anlar dokuz tendir ve yüzyetmişiki....*".

Üçüncü bölüm ise 21 sahifedir. Hz.Adem'den başlayarak Osmanlı Sultanı III. Mehmed'e kadar devam eden silsile, madalyo içine oturtulmuş minyatürlerle tarihe iz bırakmış 87 şahsiyete yer vermektedir. Eserin son min-

yatürü etrafında "*Tarih-i culûs-i Sultan Mehmed Han Gazi fi yevmi'l Cum'a aşare şehri Cemaziye'l-ewvel sene 1003*" tarihinin verilmesi, eserin 1003 H./1595 tarihinde yazıldığını gösterir.

25 a varağında Cengiz Han minyatürünün üstünde "*Vilâdet sene-i 532 âfîtab perest-i etrâk nâ-pâk cemi'i Vilâyet-i Çin ve Maçin ve Hitay ve Hotan ve Türkistan ve Tatar Vilâyet-i Padişahı idi. O zamanda Maveraünnehr ve Acem vilâyetinde Sultan Mehmed Harezmi'de Şah Padişah idi. Evvel muhabbed iderdiler. Ahar tüccar sebebi ile davet vâki olup sene 300 (?) Hicri Ceyhun'dan geçüp İran ve Turan'ı harab ve viran edüp ve cemi'i ulemâ ve fuzelâ şehid ve mescid ve minberi ihrak olup belâ-yı asumânî gibi âlemi yakıtı ve eğer mi piş-i neyl, katl ve garatta meşgul iken giriftar-ı zindan ukbâ oldu. Yedi oğlu var idi. Kaan Oktay yerine Padişah oldu. Evlâdî bi-hesâb idi*". yazılıdır. Bu metinde Turan ibaresinin geçmesi enteresandır. Demek ki Turan tabiri daha 1595 senelerinde kullanılıyordu.

Karlsruher'de Zübdetü't Tevarih¹⁶⁰ ise, 275x175 mm. ebadında olup, talik hatla Arapça yazılmıştır. Başta üç sayfalık girişten sonra, 4 b varağından minyatürler başlamaktadır. 17 a varağında eser son bulur. Hz. Adem, Kabil, Hz.İdris, Hz.Nuh, Hz.Hud, Hz.Hızır-İlyas, Hz.İbrahim, Hz.İshak, Hz. İsmail, Hz. Yakup, Hz.Yusuf, Hz.Musa, Hz.Üzeyr, Hz.Süleyman, Hz.Yahya, Hz.İsa, Hz. Muhammed, Dört Halife Hz.Ebubekir, Hz.Ömer, Hz.Osman ve Hz.Ali, Ebu Hanife, Muhammed Şafi, Halife Me'mun, Mahmud Sebuktigin, Sultan Gazan Han, Melik Şah, Cengiz Han, Halife Muta'sım, Tuli Han, Gazan Mahmud, Ebu Said, Osmanlı sülalesi sırasıyla Osman Bey, Orhan Gazi, Sultan Murad, Yıldırım Bayezid, Çelebi Mehmed, II.Murad, Fatih Sultan Mehmed II., Bayezid-ı Veli, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, II.Selim, III.Murad III.Mehmed'in minyatürleri yer almakta olup, 1595-1597 yılları arasında İstanbul veya Bağdad'da yapılmış olduğu sanılmaktadır. Minyatürlerin Levni'yi hatırlatması, İstanbul'da yapılmasının daha muhtemel olduğu fikrini

¹⁶Sadi Bayram; Silsile-Nâmeler ve İrlanda-Dublin, Chester Beatty Library'de Bulunan 1598 Tarihli Zübdetü't Tevahir, *Vakıflar Dergisi*, S. XXIV, Tisimat Basımevi, Ankara 1994, s. 51-116

¹⁶⁰Hans Georg Majer; *Die Karlsruher Turkenbeaute*, München, 1991, s.370-371.

kuvetlendirmektedir. Sayın Prof.Dr.Hans Georg Majer'le yaptığımız görüşmede ve Geneve'deki bildirisinde de bu kanaati teyit etmiştir.

Topkapı Sarayı Müzesi Hazine 1324 numaralı Zübdetü't-Tevarih:

Birinci Bölüm 26 sayfa olup, ilk iki sahifesi karşılıklı olarak tezhiplidir. Hz.Muhammed ve ashabi hakkında Dublin-Chester Beatty Library nüshasında olduğu gibi Yusuf bin Abdülhadi'den alıntı bilgiler verilmektedir.

26. sayfanın sonunda "*Tahriren fi tarihi şehri Cemaziyelevvel senete sitte ve elf minel Hicreti Nebeviyye. Kâtibihi Yusuf bin Muhammad el-Dizfulî sâkin-ı sahibihî hürmet-i elimen gafere fihi*" ibaresi bulunmaktadır. Bu ibareden, eğer metin istinsah değilse, 01.05.1006 H. / 10.12.1597 M. tarihinde yazıldığı anlaşılmaktadır.

İkinci bölümde Hz.Adem'den başlayarak Sultan II.Bayezid'a kadar dünyada ün yapmış kişilerin 79 adedinin madalyon içinde minyatürü verilir. 1006 H./ Aralık 1597 tarihlidir.

Topkapı Sarayı Müzesi Hazine 1591 numaralı Silsile-nâme:

Birinci bölüm yine 26 sayfa olup, bu bölümün sonunda "*Tahriren fi tarih-i şehri-i Safer senete sitte ve elf min el-hicreti nebeviyye. Kâtibihi Yusuf bin Muhammed Dizfili, sâkin-u Bağdad. Gaferallahu Teâlâ li-kâtibihî ve li sahibihî ve hürmet-i Muhammed*"'in kaydı vardır. Burada verilen tarih, 01.02.1006.H./13.09.1597 M.'dir.

Birinci ve ikinci bölüm yukarıda bahsettiğimiz Topkapı Sarayı Müzesi 1324 numaralı eser gibi olup; üçüncü bölümde 95 adet madalyon içinde minyatürü vardır. Yine Hz.Adem'den başlar ve Sultan III.Mehmed'le sona erer.1006 H./Eylül 1597 tarihlidir.

Topkapı Sarayı Müzesi Hazine 1624 numaralı Zübdetü't-Tevarih:

Eserin tamamı 15 varak olup, birinci bölümde baştan 8 sahifede cihan tarihi anlatılır. Zahriyesi tezyinatlıdır.

İkinci bölümde madalyon içinde 66 minyatür olup, Sultan III.Mehmed'le sona erer.

Topkapı Sarayı Müzesi Hazine A-3110 numaralı Silsile-nâme:

Lokman bin Seyyid Hüseyin'in silsile-nâmesi olup, eserin tamamı 17 varaktır. Birinci bölümde cihan tarihi altı sayfa içinde kısaca anlatılır.

İkinci bölümde ise, 26 sayfa içinde 92 adet minyatür bulunmaktadır. Sultan II.Mustafa ile eser sona erer. Ancak XVII. Asırda Sultan Mustafa'ya kadar ilaveler yapılmıştır. 1106 H./1695 M., 1115 H./ 1703 M. zemin hatâilerle bezenmiştir.

Fransa Bibliotheque Nationale Ccl. 12968 numaralı eser:

Lübnanlı Umayunuz veledi Şükrü el-Çelebi el-Marunî tarafından 1750 yılında Bibliotheque de L'abbaya Royale Victor Kütüphanesi'ne hediye edilen eser, bir başka minyatürlü eserden kara kalem kopyadır. İçinde 94 adet resim bulunmaktadır. Sultan III. Ahmed'e kadar olan silsile verilir.

Söz konusu eserlerden Vakıflar nüshası ile Avusturya National Bibliothek AF. 50, Dublin-Chester Beatty Library nüshası hakkında geniş makaleler yayınladık, karşılaştırmalar yaptık¹⁷.

Ankara Etnografya Müzesi'de bulunan nüshayı ise 1976 yılında VIII. Türk Tarih Kongresinde bir kısmını tebliğ olarak sunduk¹⁸, önemli bir bölümünün resimlerini siyah beyaz yayınladık. Burada ise; içinde 146 adet minyatür bulunan taşra ekolü olan bu eserin bütün sahifelerini renkli olarak bir arada sunmak, tıpkı basımı yapılarak eserin tamamının çoğaltılarak, gelecek nesillere intikalini sağlamak, müzelerde, kütüphanelerde bulunmasını temin ederek, Etnografya Müzesi'nin vitrininden çıkararak ilim adamlarının tetkikine arz etmek amacını güdüyoruz.

¹⁷Sadi BAYRAM; The 1598 Zübdetü't-Tevârih At The Chester Beatty Library In Ireland, *Image*, S.44, Desen Matbaası, Ankara, 1991, s.3-8 ; İrlanda-Dublin, Chester Beatty Library'de Minyatürlü Bir Osmanlı Tarihi (Zübdetü't-Tevârih), *Kültür ve Sanat*, T.İş Bankası Yayınları, Ajans Türk-Matbaası, Ankara, 1991, S.12, Aralık 1991, s.63-68; The Zubdat-ut Tawarikh of 1598 at The Chester Beatty Library In Ireland, s.93; Silsile-nâmeler ve İrlanda-Dublin, Chester Beatty Library'de Bulunan 1598 Tarihli Zübdetü't-Tevârih, *Vakıflar Dergisi*, S. XXIV, Tisamat Basım Sanayii, Ankara 1994, s.51-116. (Eserin tıpkıbasımı da verilmiştir.)

¹⁸Sadi Bayram; Ankara Etnografya Müzesi'ndeki Madalyonlu Silsilenâme'de Doğu Anadolu ve Batı Asya, VIII. Türk Tarih Kongresi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1981, C.II, s. 645-657, Lev. 331-353. ; Prof.Dr.Günsel Renda; Ankara Etnografya Müzesi'ndeki 8457 Nolu Silsilenâme Üzerine Bazı Düşünceler, *Kemal Çiğ'a Armağan*, İstanbul 1984, s.175-202.

250x145 mm. Ebadında bulunan eser 18 yaprak olup, Mühendis-Müteahhit A.J.Aggiman tarafından, Ulusal Müze adıyla 1929 yılında Hamudllah Suphi Tanrıöver tarafından açılışı yapılan, Ankara Etnografya Müzesi'ne 1934 yılında hediye edilmiş ve 8457 envanter numarasıyla kaydedilmiştir.

Tâlik hatla yazılan eser, en az iki defa tamir görmüş olup, ciltleme sırasında bazı varaklar yanlış yerlere konmuştur. Bu durum, minyatürlerin tarihî gelişimi incelendiğinde açıkca belli olmaktadır. Bunlar, 6 ile 7 varak arasına girmesi gereken 12 varak; 8 ile 9 varak arasına girmesi gereken 13, 10, 14, 16. varaktır. Prof.Dr.Günsel Renda varakların doğru şeklini şöyle vermiştir¹⁹. 1,2,3,4,6,12,7,8,13,10,14,16,9,11,15.17.18.

Farsça olan metin bölümü 1 b varağından başlar, dört sayfada tamamlanır. Metin, Allah ve peygambere övgüler ile başlar. 2 a varağında padişahın adının geçtiği 7.satır sonradan üzerine aynı cins kağıt yapıştırarak değiştirilmiştir. Prof. Günsel Renda, 4-5 cm. uzunluğunda satır genişliğinde yapıştırılan kağıdın altında "Şeyh Ahmet" adının geçtiğini, yine aynı makalede yapıştırılan kağıdın altında "Ahmed" yerine "İsmail" adının geçtiğini de belirtmektedir²⁰.

Hız.Adem'den başlayarak din büyükleri, İran tarihinde hüküm sürmüş bazı sülâleler, ve özbeklerden söz ettikten sonra, 3 a varağının 18. Satırında "Osmaniyan" yani Osmanlılara geçer ve Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan 315 sene sonrasından bahsetmesiyle eserin 1606 yıllarında yazıldığı veya kopya edildiği anlaşılmaktadır.

Eserin en son minyatürü, Koç Kapan adı ile bilinen çok cesur ve bahadır bir kimse olan, Şehzade Nevçivan ile hikâyesi malûm olan Ebul Muzaffer Hamza Mirza ile tamamlanmakta. Yanındaki notta, "Rumilerle (Osmanlılarla) muharebe yaptı. Gulan Ali ve seyyid Şah Abbas kılıcıyla öldürüldü" denmektedir. Daha sonra tahta geçen Şah Abbas'dan bahsetmemesi ve eserin Hamza Mirza ile bitmesi gariptir.

Eser, Hamza Mirza ile tamamlandığına göre, Silsile-nâme Hamza Mirza maiyetindeki Safevî Devleti'nin büyük bir şahsiyetine takdim padişahı olan Şah Hüdâbende'nin büyük oğlu ve Şah Abbas'ın kardeşidir. Amcası II. Şah İsmail'dir.

985 (1577-78 M.) tarihinde babası tahta culûs etmiş, ancak gözleri kısa zamanda kör olduğundan, bir müddet hanımı devleti idare etmiştir. III. Murad zamanında, Şirvan, Erivan ve Azerbeycan taraflarında, Hamza Mirza, Osmanlı kumandanlarını hayli meşgul etmiştir. 990 (1582 M.) tarihinde Cûdi ismindeki bir köle tarafından öldürülmüştür.

Dolayısıyla eser, Osmanlı Padişahı III. Mehmed'e de yer verdiği, H. 1015 tarihinden bahsettiğine göre, 1603-1606 M. tarihleri arasında, geçen asırdan beri devam eden moda uyularak, kopya edildiği, tamamlanmamış olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde veya minyatürlerin arasında geçen kısa bilgilerde "Abbasiyandan, Alevîyandan, Ekkraddan" söz etmesi, yazarın Azerî olduğu hissinde kapılmamızı sağlamaktadır. Eserin son duası "Safevî Devletini Allahın koruyuculuğuna" bırakmasından, dört halifelerden Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman minyatürlerini Hz. Cafer'den sonra vermesi, Şîîlerin Zeydiye kolunun 12 imamını minyatürlemesi ve yüzlerini kapatmasından, eserin sahibi ile minyatürçünün şîî olduğunu bize göstermektedir.

Bağdat ve Edirne ekolü silsilenâmelerinden farklı, hikâye geleneklerini de veren, silsilenâmeler içinde en fazla minyatürlü olan Etnografya nüshasının Doğu Anadolu'da bir taşra ekolünün bulunduğunu göstermektedir.

Dublin-Chester Beatty nüshasının 25 a varağında olduğu gibi, 14 b varağında Turan coğrafî terminin geçmesi, diğer silsile-nâmelerde yer almayan at üzerinde Oğuz Han minyatürüne yer vermesi, sanatçının bölgenin şifahî ve folklorik tarihini iyi bildiğini göstermektedir.

Ayrıca Eflâtun Hekim, Fişaguş Hekim (Pythgoras ?) Hoca Nasreddin Tusî, Uluğ Bey isminin geçmesi ve minyatürlerinin verilmesi, devlet adamları ile halk arasında şöhret bulmuş kişilerin ortak özelliklerinin halka yansıtılması şeklinde yorumlanabilir.

¹⁹ Prof.Dr.Günsel Renda; Ankara Etnografya Müzesi'ndeki 8457 Nolu Silsilename Üzerine Bazı Düşünceler, Kemal Cığ'a Armağan, İstanbul 1984, s.181.

²⁰ age., s.176.

Ancak Osmanlı padişahlarından Sultan Orhan Gazi, Murad-ı Hüdavendigâr (I.Murad), Çelebi Mehmed, Yavuz Sultan Selim ve I. Ahmed'in minyatürlerini görememekteyiz. Bu da bize, eseri yapan sanatkârın Osmanlı Devletini fazla önemsemediğini, minyatürlerin tetkikinden de sanatçının Şîî mezhebine mensup olduğunu tahmin ediyoruz.

Diğer taraftan, eserin başlangıç bölümündeki, "ölümsüz, kutsal, büyük Safevî Devletini Allah'ın koruyuculuğuna bırakması" cümlesinden, eserin Safevî Devleti'nin bir büyüğü için hazırlandığı yorumunu çıkarabiliriz.

Silsile-nâmeler incelendiğinde, en fazla minyatürlü olan eser, Etnoğrafya Müzesi nüshasıdır.

Minyatürlerle şahıslar hakkında verilen özet bilgilerin aralarındaki boşluklarda, bitkisel motifler ve etrafı siyah kontürle çevrilmiş, içi sürme yıldızla yapılmış ceylân, dağ keçisi, tavşan ve leylek figürleri bulunmaktadır.

Eserin baş kısmında bulunan metin aynen aşağıda verilmiştir.

1b] Sipâs-i ale'l-ittlâk ve sitâyîş-i be-istihkâk bâri-yi hallâk-ı hakîm hudây râst ki vücûd-ı âlem bel âlem-i vücûd ez bahr-i cûd-i û katre ve şuhûd-ı nûr-ı zuhûr ez zuhûr-ı nûr-ı û lem'aîst. Mubdi'îst ki ez yek kelime-i kun çendîn hezâr kelimât-ı hakâyık-ı zât-i ummu'l-kitâb ber levh-i fitrat tasvîr kerd. Vücûd-ı insân râ kelime-i câmia ve sahîfe-i kâmile kerd. .... sâht ki suver-i cumle-i maânî ve kelimât-i seba'l-mesânî tahrîr kerd. Muhterîst ez mahz-ı hulûs-ı .... Hazret-i Âdem-i Safî aleyhisselâm ez mecmûai intihâb kerd. "Hammertu tıyete Âdeme erbaîne sabâhen." Dest-i kudret ve pergâr-ı irâdet ber dâire-i vücûd-i safha-i şuhûd-ı âlem-i zer' ve muktezâ-yı "ve lekad kerremnâ benî âdeme ve hamelnâhum fi'l'berri ve'l-bahr" (İsrâ/70) livâ-yı kerâmet-i benî Âdem ber fark-ı ehl-i âlem-i fer' kerd ve hil'at-ı "alâ âdeme suverin" pûşânîde tuğrâ-yı garrâ-yı "lekad halakne'l-insâne fi ahseni takvîm." (Tîn/4) ber unvân-ı tıynet keşîd. ve sayt-ı hilâfet-i "innî câilun fi'l'ardi halîfeten." (Bakara/30) ez arsa-i gabrâ be-mele-i a'lâ resânîd ve ez zerrât-ı zurriyyât ve enbiyâ ve evliyâ râ be fazl-ı kerâmet mahsûs ve mukerrem gerdânîd der kenef-i ismet ve mecerre-i rekâbet perveriş dâd. ve ez cumle-i enbiyâ

seyyidu'l-murselin ve hâtemu'n-nebiyyîn Hazret-i Muhammed Mustafâ sallallâhu aleyhi ve âlihi vesellem guzîn kerd ve tâc-ı .... ber ser-i saâdet gozâşt. Salavât [ve] zâkiyât-ı nâ ma'dûd [2a] ilâ yevmi'l-mev'ûd ber nûr-i pâk-i sâhib makâm-ı idrâk-i "subhâneke mâ arafnâke" ve kıyle fi şe'ni-hî "levlâke lemâ halakne'l-eflâk" kâil-i kavli "vemâ muhammede illâ resûlun kad halet min kablihi'r-rusul." (Âli İmrân/144) ser defter-i enbiyâ fihrist-i cerîde-i evliyâ hurşîd-i felek-i asfiyâ ve merkez-i dâire-i istafâ Muhammed Mustafâ salavâtullâhi ve selâmihi aleyh ve âlihi ve vasiyyi (?) ve Ebu'l-Fazl Aliy-yi Murtezâ ve eimme-i hüdâ salavâtullâh ve selâmihi ecmaîn. Ba'd ez temhîd-i mehâmid-i ilâhî ve te'sîs-i mebâni-yi risâlet-penâhî zikr-i cemîl-i pâdişâhî sultân-ı ber-hak ve burhân-ı mutlak hâsıl-ı kevn u mekân sâhib-kırân-ı zamân ser endâz-ı duşmen be- fiğ-ı muhammed muhibb-i çehâr yâr-ı hâlis Şah Ahmed hemîşe ân sultân-ı âlî-cenâb râ tînâb-ı surâdikât-ı izzet ve kâmrânî ve serâperde-i felek esâs-ı sâhib-kırânî ve çetr-i âsmânî muesses ve mustahkem bâd ve şemşîr-i ân sultân ez ser-i surh serân ber neyâmed (?) ve ber ân duşmenân hemîşe nâsir ve mansûr bâd. ve kavâid-i saltanat ve eyyâm-ı devletehu ber basît-i memleket ve âftâb-ı inâyetehu ez fark-ı mâh tâ be-mâhî ber ser-i serverân nâmutenâhî tâbân ve rahşân ve ilâ yevmi'l-mîâd. Nusha râ çun tamâm kerdem men cem'-i târih nâm kerdem men. Bâyed dânist ki ez devr-i Âdem-i Safî aleyhisselâm tâ zamân-ı vilâdet-i hâtemu'r-rusul Muhammed Mustafâ sallallâhu aleyhi ve âlihi vesellem ehl-i Acem güyend ki şeş hezâr u sizdeh sâl est ve ba'zî güyend ki beaded-i hurûf-i ebced est ki penc hezâr u nohsad u penc sâl est. Goftend Yahûd ez Tevrât ki ez devr-i Âdem peygamber aleyhisselâm [2b] tâ zamân-ı vilâdet-i hâtem tâ zamân-ı hicret-i resûlullah ez Mekke be-Medîne penc hezâr u çehil u se sâl est. Ve Nasârâ ez İncil mî güyend ki ez zamân-ı Âdem tâ zuhûr-ı hazret-i resûl sallallâhu aleyhi ve âlihi ve sellem penc hezâr u sad u şast u du sâl est. Kavli Abdullâh-ı Abbâs ki ez Adem tâ Nûh peygamber aleyhisselâm du hezâr u divist u pencâh u şeş sâl est. Tâ hazret-i İbrâhîm alâ nebiyyinâ hezâr u şast u noh sâl est tâ hazret-i Süleyman peygamber ki binâ-i Beytu'l-mukaddes kerd pansad u si yu şeş sâl est. tâ Mûsâ kelimullah tâ pansad u şast u penc sâl est tâ İskender-i

Rûmî ki sedd-i ye'cûc ve me'cûc sâht sad u hefde sâl est ve ez û tâ Îsâ Rûhullâh sîsad u şast u noh sâl est ve ez ancâ tâ Muhammed Mustafâ sallallahu aleyhi ve sellem çehârsad u sî yu çehâr sâl est be-în takdîr ez hazret-i Âdem alâ nebiyyinâ ve aleyhi vesellem tâ hazret-i Resûl sallallahu aleyhi vesellem penc hezâr [u] sîsad [u] sî [yu] heft sâl est ve ez hazret-i Suyûfî kuddisallahu sirrahu'l-azîz nakl est ki hicret-i nebeviyye der nohsad u noh du rakam be-nihâyet resîd ewel hukm .... der îñ târîh evlâdî ki be-vucûd âyed ba'd ez hijdeh sâl ser-alemhâ be-vucûd hâhed âmed ve cemî-i îñ sâl hâ be-hesâb-ı kameriyye est yâ be-şemsiyye-i rûmiyye çunânçi der kazıyye-i ashâb-ı kehf haber dâde şode "ve lebisû fi kehfihim selâse mietin sinîne ve ezdâdû tis'â." [Onlar mağarada üç yüz ve ilave olarak dokuz yıl kalmışlardır.] (Kehf/25) ba'd ez nuzûl-ı âye miyân-ı Yahûdâ ve Nasârâ mubâhase şod. Ba'zî goftend ki der kitâb ez sîsad ziyâde nîst pes Hak Taâlâ nâzil kerd "kul Allâhu ya'lemu" ba'zî te'vîl kerdend ki sîsad sâl-i şemsiyye sâl-i ziyâde be-hesâb-ı kameriyye mî şevêd zîrâ ki her sâl-i kamer be-yâzdeh rûz karîb tafâvut mî koned ve ma'lûm bâşed ki mahfiyyât-ı ilâhî râ penc ilm est [3a] ki kesî haber nedâred kıyâm-ı sâat dovom çi vakt-i bârân mî şevêd siyom der şikem peser est yâ dohter çehârom sabâh her kes çi hâhed kerd ve pencom herkes kocâ hâhed mord. İn penc ilm gayr ez allâmu'l-guyûbkesî vâkıf nîst el-ilmu indallâh ma'lûm bâşed ki pâdişâhân-ı cihân du kism-end yek kism İslâmî ve yek kism câhilî. İşân pîş ez zuhûr-ı Peygamber be-dunyâ âmedend çehâr tabaka-end ewel Pîşdâdiyân yâzdeh ten mulkişân duhezâr u çehârsad sâl dovom tabaka-i Kiyân deh pâdişâh muddet-i heftsadu sî yu çehâr sâl siyom mulûk-i tavâyif du şu'be-endbîst u du ten mulkişân sîsad u hifdeh sâl çehârom tabaka-i Sâsâniyân sî yu yek ten mulkişân pânsad u bîst sâl. Zikr-i ba'zî ki ba'd ez İslâm hukûmet ve saltanat dâştend muştemil berse makâle ve şeş bâb est ewel Benî Umeyye ki tekallub ve tassallut kerde hukûmet-i sîzdeh ten neved u penc sâl dovom Benî Abbâs ki sî yu heft ten pânsad u bîst u se sâl siyom Tâhîriyân ve Saffâriyân der zikr-i Sâmâniyân noh ten sad u sî sâl mulkişân çehârom Gazneviyân yâzdeh ten mulkişân sad u şast sâl pencom Âl-i Bûye ve Deylem şanzdeh ten divist u sî yu heft sâl şeşom Hârezmşâhiyân noh ten sad u sî mulkişân bûd.

Heftom tabaka-i İsmâiliyân-ı İrân ve Mağrib bîst u şeş ten sad u şast u çehâr sâl der İrân divist u şast u çehâr sâl der Mağrib heftom tabaka-i Selcûkiyân-ı İrân çehârde ten sad u şast u noh sâl Selcûkiyân-ı Rûm yâzdeh ten mulkişân divist u bîst sâl nohom tabaka-i Cengîzhâniyân bîst u yek ten muddet-i mulkişân der İrân sad u pencâh sâl dehom mulûk-i tavâif ki ba'd ez Sultân Ebû Sa'îd der İrân hukûmet kerde-end muştemil ber penc fasl. Fasl-ı ewel Çûpâniyân fasl-ı dovom İlekâniyân ez işân çehâr ten saltanat kerdend. Siyom Şeyh Ebû İshak İncû çehârom Muzafferiyân işân heft ten-end mulkişân heftâd u du sâl pencom mulûk-i Kert heşt ten mulkişân sad u sî sâl şeşom mulûk-i Serbedârân işân devâzdeh ten hukmişân sî yu penc sâl heftom Emîr Tîmûriyân [?] pâdişâhân-ı Akkoyunlu ve Karakoyunlu mulkişân şast u se sâl Akkoyunlu muddet-i mulkişân çehil u du sâl dîger selâtin-i Ozbekiyye ez nesl-i ... bin Cengiz Hân ki ba'd ez tiz'a mie be-Mâverâunnehr âmedend ve dîger Osmâniyân işân çehârde ilâ yevminâ (?) sene-i sîsad u pânzdeh sâl dîger der zikr-i pâdişâhân-ı hânedân-ı velâyet-nişân imâmet ve hidâyet-i âliye-i Safeviyye hafazahumullâh bienvâri'l-celiyyeti'l-kudsiyye ve'd-devletu's-sermediyye ki maksûd ez îñ ta'rîf şemmeî nîz ez menâkîb-ı ilâhiyye (?) ve meâsîr-ı aliyye-i işân est vallâhu'l-musteân ve alyhi't-tekelân. temmet.

Metin günümüz Türkçesine çevirisi:

Kayıtsız şartsız şükür ve lâyük olan övgü hikmet sâhibi yüce yaratıcıya mahsus olup âlemin varlığı, hattâ varlık âlemi O'nun cömertlik denizinden bir damla, zuhur nurunun tanıklığı O'nun nurunun zuhurundan bir ışık yansımasıdır. O öyle bir yaratıcıdır ki tek bir "ol" kelimesinden Ummu'l-kitâb'ın (Kitapların Anası) özünün hakikatlerinden binlerce kelimeyi fitrat levhasına tasvir etmiş, insan varlığını kapsayıcı bir kelime ve tam bir sayfa kılmıştır. Bütün anlamların şekillerini ve yedi âyetin (Fâtiha sûresi) kelimelerini yazdığı ... (?) kılmaştır. O öyle yoktan var edicidir ki Hz. Âdem Safî'yi (a.s.) ... hâlisliği nedeniyle bir topluluğun içinden seçmiştir. "Âdem'in tabiatını elimle kırk sabahta yoğurdum." Kudret eli ve irâde pergeli, toprak âleminin şuhud sayfasının varlık dairesine ve "Biz, hakikaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onları, (çeşitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taşıdık."

(İsrâ/70) [buyruğu] gereğince teferruat âlemi ehlinin başına Âdem oğlunun kerâmet (üstünlük) sancağını yükseltmiş, onlara "insan için sûretler vardır" hilatini giydirmiş ve "Biz insanı en güzel biçimde yarattık." tuğrasını yaratılış başlığına vurmuştur. "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım." [diye ifade edilen] hilafet şöhretini yeryüzü arsasından semâvî âleme ulaştırdı ve zürriyetlerin zerrelerinden nebileri ve velileri kerâmetinin faziletiyle özel ve şereflî kılarak ismet gölgesinde ve rekâbet samanyolunda büyütüp yetiştirdi. Nebiler arasından resullerin efendisi ve nebilerin sonuncusu Hz. Muhammed Mustafa'yı (s.a.v.) seçerek ... tacını saadet başına koydu. Sayısız salavât ve övgüler vadedilen kıyâmet gününe kadar "Sen münezzehsin biz seni bilemedik." makamının sahibinin temiz nuru olan ve hakkında "Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir." (Âli İmrân/144) sözünün sahibince "Sen olmasaydın gökleri yaratmazdım." denilen, nebiler defterinin başı, veliler ceridesinin fihristi, seçilmişler göğünün güneşi ve seçme dairesinin merkezi olan Muhammed Mustafa'ya ve onun soyuna ve vasîsi Ebu'l-Fazl Ali Murtazâ'ya, hidâyet imamlarına olsun (hepsine salât ve selam olsun.) İlahî övgülerle giriş yaptıktan ve peygamberliğin sığınağının temellerini kurduktan sonra hak üzere olan sultan, mutlak delil, varlık ve mekanın hâsılı, zamanın ikbâl sahibi Muhammed kılıcıyla düşmanın başını uçuran, dört katıksız dostu sevgi besleyen padişah Şah Ahmed'in güzel zikrine gelince; her zaman o âlicenap sultanın izzet ve mutluluk otağları, ikbâlinin felek temelli sarayları ve semâvî çadırı kurulu ve muhkem olsun. O sultanın kılıcı kızılbaşların başlarından eksik olmasın ve o düşmanlara karşı her zaman yardım eden ve yardım edilen (muzaffer) olsun. Onun saltanatının kâideleri ve devletin günleri memleket alanında dâim olsun, onun inâyet güneşi ise balıktan aya (denizden göğe) kadar serverlerin başı üzerinde sonsuz olarak kıyâmet gününe dek parlayıp ışılsın.

[Beyit:] Nüshayı tamamlayınca adını "Cem'-i Târih" koydum.

Bilmeli ki, Âdem aleyhisselâm resullerin sonuncusu Muhammed Mustafa (s.a.v.) zamanına kadar Acem ehli der ki, 613 yıldır. Bazıları derler ki, ebced harfleri hesabınca 5095

yıldır. Yahudiler Tevrat'tan (hareketle) dediler ki, Adem Peygamber (a.s) döneminden Resulullâh'ın Mekke'den Medine'ye hicretine dek 5043 yıldır. Hıristiyanlar İncil'den (hareketle) derler ki, Adem zamanından Hz.Resul'ün (s.a.v.) ortaya çıkışına dek 5162'dir. Abdullah bin Abbas'ın dediğine göre ise, Adem'den Nuh Peygamber'e (a.s.) dek 2256 yıldır. Hz.İbrahim 'den Peygamberimize dek 1069 yıldır. Beytül-Mukaddes'i inşa eden Hz. Süleyman'a dek 536 yıldır. Musa Kelimullah'a dek 565 yıldır. Yecüc ve Mecüc Seddini yapan İskender-i R'ûmî'ye kadar 117 yıldır. Ruhullah İsâ'ya dek 369 yıldır. Oradan Muhammed Mustafa'ya (s.a.v.) dek 434 yıldır. Bu durumda Adem'den Peygamberimize (s.a.v.) dek 5337 yıldır. Suyûfî Hazretlerinden (k.s.) nakledildiğine göre, Peygamberin hicreti 992'de gerçekleşti.(...) Bu tarihte meydana gelen evlât on sekiz yıl sonra sancakların başına geçecektir. Bu yılların tamamen Kameriyye ya da Şemsiyye-i Rûmiyye hesabına göredir. Öyle ki, Ashab-ı Kehf olayında ' Onlar mağarada üç yüz ve ilâve olarak dokuz yıl kalmışlardır'(Kahf/25) diye haber verilmiştir. Âyetin inmesinden sonra Yahudiler ve Hıristiyanlar arasında tartışma çıkmıştır. Bazıları demişlerdir ki, Kitap'ta üç yüzden fazlası yoktur. Sonra Yüce Hâk ' De ki "Allah Bilir " diye nazil etmiştir. Bazıları şöyle tevîl etmişlerdir. Şemsi üçyüz yıl, Kamerî hesaba göre ziyade yıl olarak hesap edilir. Çünkü her ay yılı yaklaşık on bir gün fark eder. İlahî sırlar arasında kimsenin haberdâr olmadığı beş ilim vardır. 1.Kıyâmet saati, 2.Yağmurun yağma vakti, 3.Ana karnındaki bebeğin kız mı oğlan mı olacağı, 4.Sabah herkesin ne yapacağı, 5. Herkesin nerede öleceği. Bu beş ilme gaybı bilen Allah'tan başka kimse vâkif değildir. Allah katındaki ilimden olarak biline ki, dünya padişahları iki kısımdır. Birincisi İslâmî kısım, ikincisi câhili kısım. Onlar Peygamber'in ortaya çıkışından önce dünyaya gelmişlerdir. Dört tabakadır : 1.Pîşdâdiyân- 11 kişi, padişahlıkları 2400 yıldır. 2.Kiyân tabakası-10 padişah, 734 yıllık padişahlık süreleri vardır.3.Tâife Kralları, iki kola ayrılırlar, 22 kişidirler, padişahlıkları 317 yıldır. 4. S'asâniler tabakası- 31 kişi, padişahlıkları 520 yıldır. İslâm'dan sonra hükümet ve saltanatta bulunanların zikri üç makale ve altı babı kapsar: 1.Hile edip egemenlik sağlayan Benî Ümeyye, 13

kişi hükümet edip süreleri doksan beş yıldır. 2. Benî Abbas- 37 kişi olup 523 yıl (saltanatta kalmışlardır). 3. Tahîriler ve Saffâriiler. Sâmaniilerse 9 kişi olup padişahlık süreleri 130 yıldır. 4.Gaznevîler- 11 kişi, padişahlıkları 160 yıl. 5.Âl-î Bûye (Büveyhoğulları) ve Deylemiler- 16 kişi, 237 yıl. 6.Hazremşâhîler- 9 kişi, padişahlıkları yüz otuz yıldır. 7.İran ve Mağrib İsmailîleri -26 kişi, İran'da 164 yıl, 264 yıl Mağrib'de. 8. İran Selçukluları- 14 kişi, 169 yıl. Rûm Selçukluları- 11 kişi, 220 yıl. 9. Cengiz Hânîler tabakası - 21 kişi, İran'da padişahlık süreleri 150 yıl. 10. Sultan Ebu Sa'id'den sonra İran'a hükmetmiş olan tâife kralları beş faslı kapsar. Birinci fasıl Çûpânîler, İkinci fasıl İlekânîler, onlardan 4 kişi hüküm sürmüştür. Üçüncüsü Ebu İshak İncû, Dördüncüsü Muzafferiyân; bunlar yedi kişidir. Padişahlıkları 72 yıldır. Beşincisi Kert Kralları, 8 kişi, padişahlıkları 130 yıl. Altıncısı Serbedârlar, 12 kişi, hükümdârlıkları 35 yıldır. Yedincisi Timurlular. - Akkoyunlu ve Karakoyunlu padişahları, padişahlıkları 63 yıl. Akkoyunlular, padişahlık süresi 42 yıldır. Ayrıca..b.Cengiz soyundan olup 900 yılından sonra Mâverâün-nehr'e gelen Özbek sultanları. Ayrıca Osmânîler, bunlar günümüze dek, 1015'e dek, 315 yıldır Ayrıca vel-ayet nişanlı yüce imamet ve hidâyet hânedarı Safeviye'nin (Allah onları yüce kudsi nurlarıyla ve ebedî devletiyle korusun) zikri hakkında olup, bundan maksat bir miktar da onların ilahî menkıbeleri ve yaptıkları güzel ve yüce işlerin anlatılmasıdır. Allah'tır yardımına başvuru ve ancak O'nadır itimat. Bitti.

Minyatürler:

Sayfa 3 b: Üstte ortada Hz.Adem, melek ve bir çocuğu ile Hz. Havva; sol altta ilk hükümdar Keyumers; sağ altta Kabil'in Habil'i öldürmesi sahnesi yer alır.

Sayfa 4 a: Ortada üstte terzilerin piri Hz.İdris ve bir melek (melek belki de okuma-yazma öğretiyor); sol altta Cemşid-i Hurşid; ortada altta Hz.Nuh Aleyhisselâm ve gemisi (Hz.Nuh sarığını çıkararak önüne koymuş, Allah'a yalvarıyor, yanda da kayık biçiminde gemisi bulunmakta); sağ altta, esmer renkli, gür-beyaz sakallı sarı elbiseli, yere çömelmiş Dahhâk'ın minyatürleri görülüyor.

Sayfa 4 b: Sol üstte Türk neslinin ürettiği Hz.Nuh'un oğlu Yafes; ortada Hz.Nuh'un oğlu

Sam ve Sağ üstte yine Hz.Nuh'un üçüncü oğlu Ham'ın minyatürleri görülüyor.

Sol altta Feridun'un çocukları Selm ve Tur'un kardeşleri İreç'i öldürmeleri sahnesi; sağ altta Salih peygamber'in kayadan deve çıkarması mucizesi; alt ortada ise Hz.Hud yer almaktadır.

Sayfa 5 a: Sol üstte İskender ve Hızır Aleyhisselâm, sağ üstte Şeddat bin Ad ile Salih'in mücadelesi, ortada Kahraman-ı Kadir, sol altta Lût Aleyhisselam ve melek, orta altta Hz.İbrahim'in Hz.İsmail'i kurban etme sahnesi, sağ altta ise Nemrud'un beynine giren sivrisinek vızıltsından kurtulmak için başına balyoz vurdurması sahnesi.

Sayfa 5 b: İshak Aleyhisselâm'a oğlu Ays'ın av eti getirmesi; Hz.İsmail, Kâbe önündeki babası İbrahim Aleyhisselâm kabri önünde; sol ortada Efsanevi Türk Kahramanları ve Türk neslinin türediği kabul edilen Afrasiyab; sol altta at üzerinde meşhur Oğuz Han, alt ortada İshak Aleyhisselâm oğlu Ays; sağ altta İshak Peygamber'in oğlu Hz.Yakub Aleyhisselâm görülüyor.

Oğuz Han'ın üzerinde bulunan isimler ise ; Hz.Nuh'un oğlu Yafes evlâdı, Tabdu Han, Sevinç Han, Kara Han bini Mogol'dur.

Sayfa 6 a : sol üstte İreç oğlu Menuçehr, sağ üstte Yusuf Aleyhisselam önünde diz çöken Züleyha, ortada Rüstem bin Zal, Sol altta Buhtinnasr, sağ altta ise Hz.Yûşa yer alıyor.

Sayfa 6 b : Solda Hz.Harun, sağda Hz.Musa ve bastonundan ejder çıkarma sahnesi, solda ortada Keyhüsrev bin Siyavuş, sağda Hz. Şuayıp ve Musa Peygamberin gençliği, solda Behmen, sağda Hz.Üzeyr, sol altta İsfendiyar, sağ altta Hz. Danyal Nebi görülüyor.

Sayfa 7 a: Üstte ortada Zekeriya Aleyhisselâm; altında Yahya Aleyhisselâm; solda Behram Gur, karşısında Melik-i Yemen'in Ebrehe'ye hediyeler vererek geri göndermesi, alt ortada Hz.Meryem, Hz.İsa ve yerine çarmlıha getirilen kişi tasviri görülüyor.

Sayfa 7 b : Üst ortada Hz. Muhammed'in dedesi Abdülmuttalip, solda Nuşirevan, karşısında yapışık doğan kardeşler Haşim ile Abdülşems; ortada Kâbe önünde Hz. Muhammed, melek ve Hz. Ali (Hz. Muhammed ile Hz. Ali'nin yüzleri kapatılmış); altta soldan sağa, Ebul Abbas, Ebu Talib, ve Hz. Hamza üç ayrı madalyon içinde görülüyor.

Diğer silsile-nâmelerde Hz. Muhammed müstakil olarak gösterilir ve altında Dört Halife

sırası ile Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali yer alır. Minyatürünün Şii mezhebinden olması dolayısıyla, damadı Hz. Ali, Hz. Muhammed yanında yer almıştır.

Sayfa 8 a: Şii mezhebinin Zeydiye kolu imamı altı madalyon içinde ikişerli olarak yüzleri kapatılmış olup, sırasıyla Hz. Avn, Hz. Muhsin, Hz. Cafer, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Hanefiyye, Hz. Yahya, Hz. Abdullah, Hz. Ebubekir, Hz. Muhammed Askerî, Muhammed Ekber, Hz. Abbas; sağ altta Ebu Müslim Teberdar yer almış.

Sayfa 8 b: Sağ üstte Ebu Cafer Mansur, sol ortada Ömer bin Abdülaziz, sol altta Muhammed bin Tahir, sağ altta Harun Reşid görülüyor.

Soldaki yatık yazıda ise "Yakub bin Safevilerden Aleviyandan Hasan bin Zeydî Hüseyinî, Taberistan ve Horasan'ı istilâ etti" anlamında bir not bulunmaktadır.

Sayfa 9 a: Solda taht üzerinde Timurlenk, karşısında yine taht üzerinde Sultan Osman; ortada Sultan Berkuk-u evvel, Sol altta Mirza Ömer Şeyh bin Timur, sağ altta Yıldırım Bayezid yer alıyor.

Osman Gazi'nin oğlu Orhan ve onun oğlu I. Murad'ın sadece isimleri Osman Gazi minyatürü altında yer almaktadır.

Sayfa 9 b : Sol üstte Şah Ruh ve silâhtarı, sağ üstte Melik Salih; ortada Astronom Uluğ Bey, sol altta Mirza Babür, sağ altta Fatih Sultan Mehmed ve karşısında muhtemelen Akşemseddin (?) madalyon içinde görülüyor.

Sayfa 10 a: Sol ortada Melik Şah-ı Selçukî, karşısında sağ ortada Abbasi halifelerinden Mütetikillâh, sol altta Sultan Alâeddin-i Selçukî, sağ altta Sultan Celâleddin-i Harezmi madalyon içinde minyatürleri görülüyor.

Sayfa 10 b: Sol üstte Atabekli Muhammed, sağ üstte Abbasilerden Kaımbiemrillâh, ortada Atabekyandan Nureddin Muhammed Han, sağ altta ise Atabeklerden Ebu Bekr Said Mirza bin Zengi görülüyor.

Sayfa 11 a: Sol üstte Ebu Said Mirza ve veziri, altta mevlevî sikkesine benzer külâhı ile Melik Sultan Çekmüh, sağ ortada Karakoyunlu Kara Yusuf bin Muhammed, sol altta Hüseyin Baykara, sağ altta Sultan Bayezid minyatürü yer alıyor.

Sayfa 11 b: Sol üstte Timuriyandan Mirza Babür, sağ üstte Memlûklar'dan Melik-i Tahir, ortada Şah-i Bey Han-ı Özbek; Sağ altta Cihan Şah, sol altta Mirza Hümâyün görülüyor.

Sayfa 12 a: Orta üstte Hz. Davut, sol üstte Hz. Süleyman ve Hudhud kuşu, sağ üstte İsmail Nebi, sol ortada Ardaşir bin Balbek, sağ ortada Ebrehe fil üzerinde, sol altta Filkos Rumî sağ altta Sabâ Melikesi Belkis tacıyla gösteriliyor.

Sayfa 12 b: Sol üstte İskender; sağ üstte Eflâton, ortada Şapur, sol altta Erdivan Şahı; sağ altta Fisagor (Pythagoras) görülüyor.

Sayfa 13 a: Sol üstte Safevilerden Ömer bin Leys, sağ üstte Abbasi Halifelerinden Mutasımbillâh, ortada İsmail-i Samanî, altta Şahabüddeve.

Sayfa 13 b.; Üstte Büveyhilerden Ebu Mansur Addüddeve, solda Sultan Sebüktekin bin Mahmud Gaznevi, sağda Abbasilerden Mutadid Billâh, altta Behram Hüsrev Şah-ı Gaznevî.

Sayfa 14 a: Üstte ortada Cengiz Han taht üzerinde, sol altta Hoca Nasreddin Muhammed Tusî, altta ortada Hülâgu Han bin Tülü Han, sağ altta Abbasilerden Mutasım görülüyor.

Sayfa 14 b: Sol üstte İsmailiyeden Şah Hasan-ı Evvel, sağ üstte Mehdi Halife, sol altta Şah Mahmud bin Hasan, orta altta Azidüddin Halife, sağ altta Nasreddin Halife yer almakta.

Sayfa 15 a: Üstte ortada Akkoyunlu Uzun Hasan, altında ortada Akkoyunlu Yakub, sol altta Murad bin Yakub Akkoyunlu, sağ altta Çerkes Memlukleri'nden Tomanbay görülüyor.

Sayfa 15 b: Sağ üstte Bahadır Han Safevî, sağ ortada Yavuz Sultan Selim, sol altta Sultan Haydar Mirza.

Sayfa 16 a: Üstte ortada taht üzerinde Tabaka-i Cengizi, altında Gazan Han, orta sağda Sultan Muhammed Hüdabende Olcaytu, sol altta Ahmed-i ilhanî; sağ altta Ebu Said Han.

Sayfa 16 b: Sağ üstte Kürtlerden Şemseddin, orta üstte Şah Sucâ, Sol ortada Veciheddin Mesud; sol altta Hoca Ali Müeyyed, sağ alt ortada at üzerinde Şah Mansur.

Sayfa 17 a: Sol üstte Şah İsmail'in kardeşi Haydar-ı Hüseyin, sol ortada Kanunî Sultan Süleyman, altta Şah İsmail ve Huzura gelenler. (Bu minyatürün bir yerden kesilip buraya sonradan yapıştırıldığı sanılmaktadır.)

Sayfa 17 b. Üst ortada Şah Tahmasb, sol ortada Abdullah Han, sağ ortada Sultan III. Murad, alt ortada Şah İsmail II.

Sayfa 18 a: Üstte Eşref Ali Şah, sol ortada Celâleddin Ekber Şah, sağ ortada Sultan Mehmed III, altta ortada Hamza Mirza av sahnesi ile eser sona erer.

MÜHENDİS ve MÜTEAHHİT

J. AGGIMAN

Posta Kutusu 249

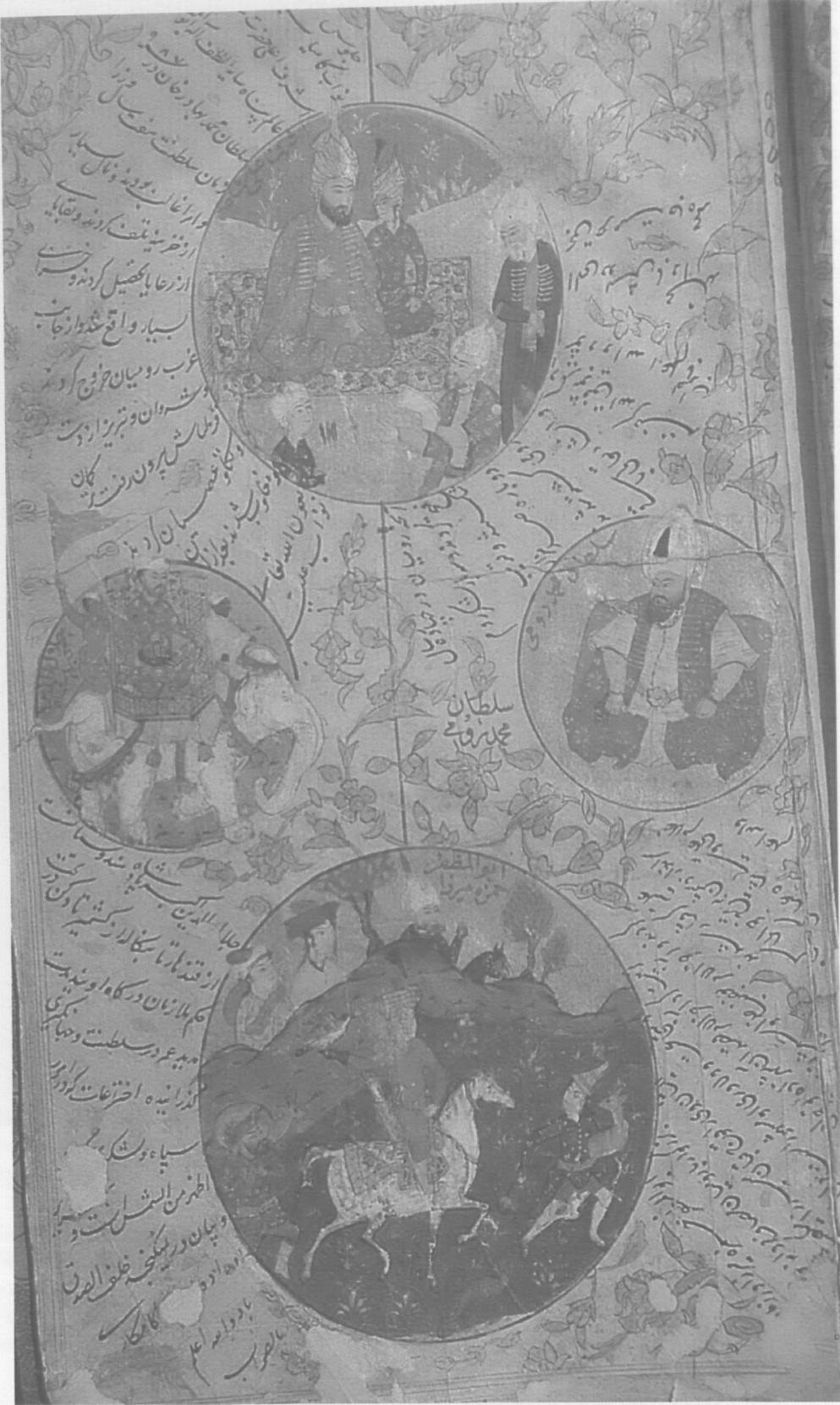
ANKARA

Telgraf adresi
AGGIMAN - ANKARA
Telefon 2281

TARAFIMDAN YÜKSEK MAARİF VEKÂLETİN ANKARA
MÜZESİNE İŞBU KİTABI TAKDİM EYLEDİM .

28 MAYIS 1934

MUTAHHİT
MÜHENDİS
AGGIMAN

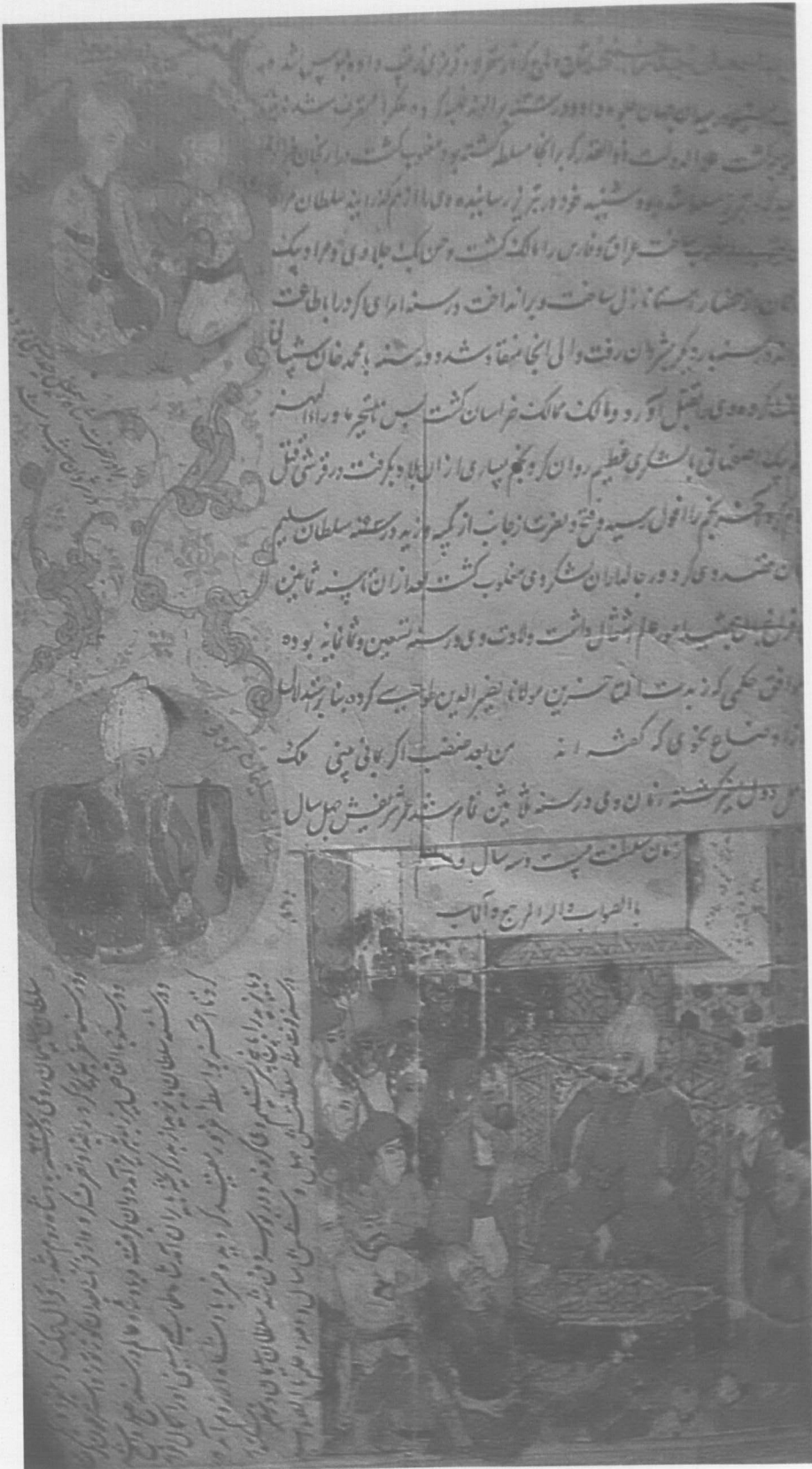

Res. 34: Sayfa 18 a: Üstte Eşref Ali Şah, sol ortada Celâleddin Ekber Şah; sağ ortada Sultan Mehmed III, altta ortada Hamza Mirza av sahnesi ile eser sona erer.

Res. 33: Sayfa 17 b: Üst ortada Şah Tahmasb, sol ortada Abdullah Han, sağ ortada Sultan III. Murad; alt ortada Şah İsmail II.

Res. 32: Sayfa 17 a: Sol üstte İsmail'in kardeşi Haydar-ı Hüseyin, sol ortada Kanunî Sultan Süleyman, altta Şah İsmail ve Huzura gelenler.

Res. 31: Sayfa 16 b: Sağ üstte Kertlerden Şemseddin, orta üstte Şah Sucâ, Sol ortada Veciheddin Mesud, sol altta Hoca Ali Müeyyed, sağ alt ortada Şah Mansur.

Res. 30: Sayfa 16 a: Üstte ortada taht üzerinde Tabaka-i Cengizi altında Gazan Han; orta sağda Sultan Muhammed Hüdabende Olcoytu, sol altta Ahmed-i İlhanî, sağ altta Ebu Said Han

Res. 29: Sayfa 15 b: Sağ üstte Bahadır Han Safevî, sağ ortada Yavuz sultan Selim, sol altta Sultan Haydar Mirza.

Res. 28: Sayfa 15 a: Üstte ortada Akkoyunlu Uzun Hasan, altında ortada Akkoyunlu Yakub, sol altta Murad bin Yakub Akkoyunlu, sağ altta Çerkez Mamluklerinden Tomanbay.

Res. 27: Sayfa 14 b: Sol üstte İsmailiyeden Şah Hasan-ı evvel, sağ üstte Mehdi Halife, sol altta Şah Mahmud bin Hasan, orta altta Azidüddin Halife, sağ altta Nasreddin Halife.

Res. 26: Sayfa 14 a: Üstte ortada Cengiz Han taht üzerinde, sol altta Hoca Nasreddin Muhammed Tusî, altta ortada Hülâğu Han bin Tuli Han, sağ altta Abbasilerden Halife Mutasım görülüyor.

Res. 25: Sayfa 13 b: Üstte Büveyhilerden Ebu Mansur Addüddevle, solda Sultan Sebüktekin bin Mahmud Gaznevi, sağda Abbasilerden Mutadid Billâh, altta Behram Hüsrev Şah-ı Gaznevî.

Res. 24: Sayfa 13 a: Sol üstte Safevilerden Ömer bin Leys, sağ üstte Abbasi Haifelerinden Mutasım Billâh, ortada İsmail-i Samanî, altta Şahabüddeve.

Res. 23: Sayfa 12 b: Sol üstte İskender, sağ üstte Eflâtuñ, ortada Şapur, sol altta Erdivan Şahı, sağ altta Fisafor.

Res. 22: Sayfa 12 a: Orta üstte Hz.Davut, sol üstte Hz.Süleyman ve hudhud kuşu, sağ üstte İsmail Nebi, sol ortada Ardaşir bin Balbek, sağ ortada Ebrehe fil üzerinde, sol altta Filkos Rumî, sağ altta Sabâ Melikesi Belkıs tacıyla gösteriliyor.

Res. 21: Sayfa 11 b: Sol üstte Timuriyandan Mirza Babür, sağ üstte Memluktardan Melik-i Tahir, ortada Şah-i Bey Han-ı Özbek Sağ altta Cihan Şah, sol altta Mirza Hümayun görülyor.

Res. 20: Sayfa 11 a: Sol üstte Ebu Said Mirza ve veziri, Melik Sultan Çekmüh, sağ ortada Karakoyunlu Kara Yusuf bin Muhammed; sol altta Hüseyin Baykara; sağ altta Sultan Bayezid-ı Veli (II. Beyazid) minyatürü yer alıyor.

Res. 19: Sayfa 10 b: Sol üstte Atabekli Muhammed, sağ üstte Abbasilerden Kaimbiemrilillâh, ortada Atabekyandan Nureddin Muhammed Han, sağ altta ise Musul yöresi Atabeklerden Ebu Bekr Said Mirza bin Zengi görülüyor.

Res. 18: Sayfa 10 a: Sol ortada Melik Şah-ı Selçukî, karşısında sağ ortada Abbasi Halifelerinden Mutekibillah, sol altta Sultan Alâeddin-î Selçukî, sağ altta Sultan Celâleddin-i Harezmî madalyon içinde minyatürleri görülüyor.

Res. 17: Sayfa 9 b: Sol üstte Şah Ruh; sağ üstte Melik Salih, ortada Astronom Uluğ Bey, sol altta Mirza Babür, sağ altta Fatih Sultan Mehmed ve karşısında muhtemelen Akşemseddin (?) madalyon içinde görülyor.

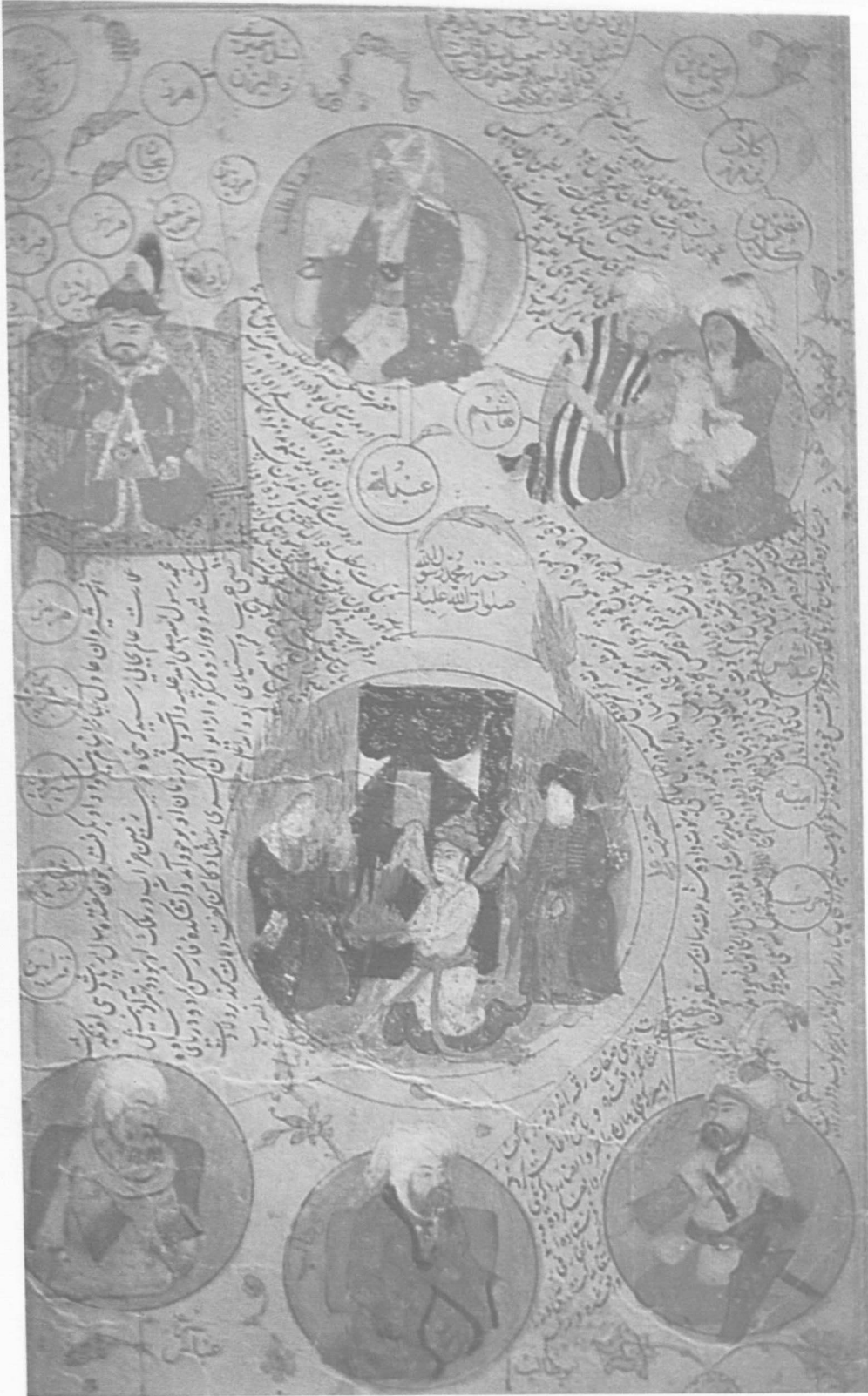
Res. 16: Sayfa 9 a: Solda taht üzerinde Timurlenk, karşısında yine taht üzerinde Osmanlı Devletinin kurucusu (Osman Gazi) Sultan Osman, ortada Sultan Berkuk-u ewel, sol alta Mirza Ömer Şeyh bin Timur, sağ alta Yıldırım Beyazıt yer alıyor.

Res. 15: Sayfa 8 b: Sağ üstte Ebu Cafer Mansur, sol ortada Ömer bin Abdülaziz; sol altta Muhammed bin Tahir; sağ altta Halife Harun Reşid görülmüyor.

Res: 14: Sayfa 8 a: Şîî mezhebinin Zeydiya kolu imamları altı madalyon içinde ikiyeşerli olarak yüzleri kapatılmış olup sırasıyla: Hz. Avn, Hz. Muhsin, Hz. Cafer, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Hanefiyye, Hz. Yahya, Hz. Abdullah, Hz. Ebubekr, Hz. Muhammed Askerî, Muhammed Ekber, Hz. Abbas, sağ altta Ebu Müslim Teberdar.

Res. 13: Sayfa 7 b.: Üst ortada Abdülmuttalip, solda Nuşirevan, karşısında yapışık doğan kardeşler Haşim ve Abdülşems, ortada Kâbe önünde Hz.Muhammed, melek ve Hz.Ali, altta soldan sağa Ebül Abbas, Ebu Talib ve Hz.Hamza üç ayrı madalyon içinde görülüyor.

Res. 12: Sayfa 7 a: Üstte ortada Zekeriya Aleyhisselâm, altında Yahya Aleyhisselâm, solda Behram Gur, karşısında Melik-i Yemen'in Ebrehe'ye hediyeler vererek geri göndermesi, alt ortada Hz.Meryem, Hz. İsa ve yerine çarminha gerilen kişi tasviri görülüyor.

Res. 11: Sayfa 6 b: Sol üstte Hz.Harun, karşısında Hz.Musa'nın asâsından ejderha çıkarması, sol ortada Keyhüsrev bin Siyavuş, sağ ortada Şuçayb Aleyhisselâm Hz.Musa'nın gençliği. Sol Altta Behmen, sağ altta üzeyr Peygamber, sol altta İsfendiyar, sağ altta ise Hz.Danyal yer alıyor.

Res.10: Sayfa 6 a: Sol üstte İreç oğlu Menuçehr, sağ üstte Yusuf Aleyhisselâm önünde diz çöken Züleyha, Sol altta Zal oğlu Rüstem, sol altta Buhtınnasr, sağ altta Yüsa Peygamber'in Cebbarlar şehrini teslim alması sahnesi.

Res. 9: Sayfa 5 b: İshak Aleyhisselâm'a oğlu Ays'ın av eti getirmesi, Hz İsmail, Kâbe önündeki babası İbrahim Aleyhisselâm kabri önünde. Sol ortada Afrasiyab, sol altta Türklerin soyunun dayandığı at üzerinde efsanevi kahraman Oğuz Han, alt ortada İshak Aleyhisselâm oğlu Ays, sağ altta İshak Peygamber'in oğlu Hz.Yakup Aleyhisselâm görülüyor.

Res. 8: Sayfa 5 a: Sol üstte İskender ve Hızır Aleyhisselâm, sağ üstte Şeddad bin Ad ile Salih'in mücadelesi, ortada Kahraman-ı Kadir, sol altta Lût Aleyhisselam ve melek, orta altta Hz. İbrahim'in Hz. İsmail'i kurban etme sahnesi, sağ altta ise Nemrud'un beynine giren sivrisinek vızılıtsından kurtulmak için başına balyoz vurdurması sahnesi.

Res. 7: Sayfa 4 b: Sol üste Türk neslinin ürettiği Hz.Nuh'un oğlu Yafes, ortada Hz.Nuh'un oğlu Sam ve sağ üste yine Hz.Nuh'un üçüncü oğlu Ham'ın min-yatürleri görülüyor. Sol altta; Feridun'un çocukları Selm ve Tur'un, kardeşleri İreç'i öldürmeleri sahnesi, sağ altta Salih Peygamber'in kayadan deve çıkarması mucizesi; alt ortada ise Hz.Hud yer almaktadır.

Res.6: Sayfa 4 a: Hz.İdris ve bir melek, sol altta Cemşid-i Hurşid, ortada altta Hz.Nuh Aleyhisselâm ve gemisi, sağ altta Dahhâk'ın minyatürleri görülyor.

Res.5: Sayfa 3 b: Hz.Adem, melek ve bir çocuğu ile Hz.Havva, sol altta ilk hükümdar Keyumers; sağ altta Kabil'in Habil'i öldürmesi sahnesi yer alır.

زمان ولادت تمام تا زمان هجرت رسول الله از کعبه به مکه و حجاز و رسالت و
 این سال که در زمان آدم تا ظهور حضرت رسول الله علیه وآله وسلم هجرت از
 مکه و رسالت قول عبد الله عباس که از آدم تا نوح مینمیزد علیه السلام دوازده هزار و دو صد
 و شش سال است تا حضرت زین العابدین علیه السلام از او و شش و نه سال است تا
 سلیمان بن داود که بنا به بیت المقدس که پانصد و سی و شش سال است تا موسی کلثوم علیه السلام
 است و پنج سال است تا آنکه کنذ شرفی که سید یا جوج و با جوج ساخت صد و هفتاد و شش
 و تا عیسی مریم روح الله سیصد و شش و نه سال است و از آنجا تا محمد مصطفی صلعم چهار
 و چهار سال است تا آنوقت که از حضرت آدم تا حضرت رسول الله علیه وآله وسلم تا حضرت رسول الله علیه
 سلم هجرت از کعبه سیصد و شش و نه سال است و از حضرت رسول الله علیه وآله وسلم
 تا آنکه سوره العزیز تعلقت که هجرت بنو یوسف در مکه و در مدینه و در مکه و در مدینه رسید اول حکم دور است
 بن تاریخ اولادی که موجود آید بعد از ششده سال هر علمها بود و خواهر آید و جمیع این سالها بحساب
 است یا ششمی و در میه جانچه در قضیه اصحاب کعبه خبر داده شده و ایشان که گفتند
 تسلیا بعد از تولد ایشان پیوسته و اضرار مباحثه شد بعضی گفته که در کتاب است
 است حضرت تعالی نازل کرد قل الله ینزل بعضی تاویل کردند که سیصد و شش و نه سال یا در
 تسلیا میشود زیرا که سال هر سال از ده روز قریب تفاوت میکنند و معلوم است که محقیات آنجا است

بیست و اول هیام ساعت دوم جدوت با بان میورد سیم در سلم پست یا در سه چارم
 کس که خواهر کرد چم کس کجا خواند در این پنج علم غیر از علم اللطیف کسی وقت نیت علم
 نداده معلوم باشد که پادشاهان جهان دو قسم اند یک قسم سدا و یکم قسم با مال ایشان پیش از آنکه
 یا آمدند چیا طبقه اند اول پیشه او این یازده تن ملکتن در هزار و چهار صد سال در طبقه
 این ده پادشاه مدت مفسدوسی و چهار سال نسو ملکوت طوائف دو شعبه اند پست و دوتن
 شان سیصد و هفتده سال جهان طبقه ساسانیان سی و یک تن ملکتن پنصد و پست سال که پیش
 بعد از اسلام حکومت و سلطنت داشتند مثل بربرق کاه و شش بابت اول بنی اسیر که
 تسلط کرده حکومت سیزده تن نو دو پنج سال در حرم بنی عباس کسی سمت تن پانصد و پست
 سال شیخ طبرین و صفاریان در ذکر سامانیان نه تن صد و سال ملکتن چهارم سه نو زبان یازده
 ملکتن صد و هشت سال پنجم آل پوری و دیلم شازده تن دویست و سی و هفت سال ششم خوارزمشاهیان
 ن صد و سی ملکتن بود هفتم طبقه اعمالیان ایران و مغرب پست و شش تن صد و هشت و چهار سال در ایران
 پست و هشت و چهار سال در مغرب ششم طبقه بلوکیان ایران چارده تن صد و هشت و نه سال بلوکیان سوم
 شان هویست و پست سال هفتم طبقه تجکیان خانیان پست و یک تن مدت ملکتن در ایران صد و پنجاه سال هجده
 طوائف که بجز سلطان ابو سعید در ایران حکومت کرده اند ششم بر پنج فضل فضل اول چو پانین فضل اول چو پانین
 یان چهار تن سلطنت کردند سیمو شیخ ابواسحاق پنجم جهان طبرین ایشان هفت تن اند ملکتن هشتاد
 و پنجر ملکتن که هشت تن ملکتن و سی ملکتن در ایران ایشان دوازده تن ملکتن سی و پنجاه هفتم
 بان آن فیروز غوره فیروز ملکتن هشت و سال آن فیروز مدت ملکتن هجده سال و یکصد و پنجاه سال
 بیخغان که بعد از متع مایه باور آمدند و دیگر عثمانیان ایشان چهارده الامون سینه سینه و پانزده سال دیگر
 بان مازن دولت نشان امانت و مملکت عالی حنیف حنیف امده با نور الجلیقه سینه و الودتر سردیه که مفسد
 حیدر سینه از مانت اینه و مادر علی را نیت و الله استمان و عمیه الکحلان است

لایم الوعود بر نوزهاک صاحب نام از اک
 ساد بخندید سسای انام سفیل و پیشوای
 زنت افسیافرت جریه اولیا نور شید فلک اصفیا و مرکز و ایر صراط خاتم
 صدوات الله و سلامه علیه و آله و وصی و ابوالحسن علی مرتضی و انبیه هاد صدوات الله
 و سلامه اجمعین عبد از تمید محمداً الهی و تالیس مبابی رسالت پیا و کربیل
 پادشاهی سلطان برحق و برهان مطلق حاصل کون و مکان صاحب توان زمان
 سدازد دشمن بر تیغ محمد محبت چهار بار خالص شه احمد همیشه آن سلطان
 ماینجاب الطناب سر اوقات غزت و کامرانی و سر پرده فلک آراسه اسرار
 و پشمانی موشس و سحاکم باد و تیشیران سلطان از سر سرخ سران بر نبامد و بران دشمنان
 سدر و منصور باد و قواعد سلطنت و ایام دولت بر سبط مملکت و آفتاب
 عنایت از ذق ماه تابهای بر سروران نامت نهی تابان و درخشان و آله الیه یاد
 سخن را چون تمام کردم من جمع تاریخ نام کردم من باید دانست که از دهر آدم بیضه
 علیه السلام و زمان ولادت خاتم الرسل محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم اهل عجم گویند
 اشش هزار و سیصد و هشتاد و بعضی گویند که بعد و هجرت اجد است
 که پنجاه و دو صد و پنج سالست که تیره و از تورات که از دهر آدم علیه السلام

Res 1: Sayfa 1 b: Eserin ilk sayfası. Metin başlar, övgü ve şifâhî tarih anlatılır.